

ฉบับพิเศษ

สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง

ตุลาคม 2560 ปีที่ 8 ฉบับที่ 4

วารสารแจกฟรี่

บทเรียงน ถ้อยคำทางและอนาคตชนเผ่าพื้นเมืองไทย

10 ปี

ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วย สิทธิชนเผ่าพื้นเมือง

10 ปี ปฏิญญาสหประชาชาติ | ความเปลี่ยนแปลงที่ไม่เปลี่ยนไป | คุณภาพการศึกษาสำหรับชุมชนชนเผ่าพื้นเมือง
เรื่องเล่าของพี่น้องผิงตรงข้ามบ้านเรา | ข้อเสนอเครือข่ายสถานะบุคคล แนวทางการจัดการปัญหาสถานะบุคคลสำหรับ
คนไร้รัฐไร้สัญชาติและชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย | การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขของชนเผ่าพื้นเมือง

contents | สารบัญ

6

10 ปี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง บทเรียน ข้อท้าทายและอนาคตชนเผ่าพื้นเมืองไทย

18 ข้อเสนอเครือข่ายสถานะบุคคล แนวทางการจัดการปัญหาสถานะบุคคลสำหรับคนไร้รัฐไร้สัญชาติและชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

24 เรื่องเล่าขานพี่น้อง พี่ต๋องข้ามบ้านเรา

26

1 ทศวรรษปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ด้านสาธารณสุขของชนเผ่าพื้นเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

14

คุณภาพการศึกษาสำหรับ ชุมชนชนเผ่าพื้นเมือง

วารสาร เสียงชนเผ่า
สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง

วารสารราย 4 เดือน
ตุลาคม 2560 ปีที่ 8 ฉบับที่ 4

บรรณาธิการอำนวยการ วัชรณิ์ ตามี
บรรณาธิการ ขวัญเรียม จิตอารีย์
กองบรรณาธิการ วัชรณิ์ ตามี/สุมิตรชัย หัตถสาร/สุพจน์ หล้าจา
ศาสตรา บุญวิจิตร/ขวัญเรียม จิตอารีย์
รูปแบบ/ศิลปกรรม ดอกไม้ สตูดิโอ

จัดทำโดย

โครงการพัฒนาระบบและบริการสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล http.mailgroup@gmail.com
และ wtamee@gmail.com

สนับสนุนโดย

สำนัก 9 สำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สนใจรับวารสารหรือเสนอแนะ ได้ที่

โครงการพัฒนาระบบและบริการสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล wtamee@gmail.com
และ dokmaistudio@gmail.com

ข่าวจาก
บ.ก.อำนวยการ

ครึ่งปีที่ผ่านมา มีสถานการณ์ปัญหาสำคัญ คือการแก้ไขกฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(สปสช.) และการครบรอบ 10 ปี ของการประกาศใช้ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง(United Nation Declaration on the Rights of Indigenous Peoples)

การแก้ไขกฎหมายบัตรทอง ทั้งหมด 14 เรื่อง และมี 4 เรื่อง หากแก้ไขแล้วประชาชนจะได้รับผลกระทบอย่างมาก เช่น (1) การร่วมจ่ายค่าบริการทางการแพทย์แบบไม่มีเพดาน ทำให้ไม่ทราบว่าจะต้องร่วมจ่ายเท่าไร ทำให้ประชาชนรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวล้มละลายจากการรักษาพยาบาลเหมือนในอดีตก่อนมี พรบ. สปสช. หรือไม่ (2) การมอบอำนาจให้กระทรวงสาธารณสุข(สธ.) เป็นผู้จัดซื้อยาราคาแพง (เช่น ยาโรคเอดส์ มะเร็ง โรคไต และโรคหัวใจ) แทน สปสช. ภาคประชาชนกังวลว่าจะเข้าไม่ถึงยาเหมือนในอดีต ส่งผลกระทบเจ็บป่วยหนักและเสียชีวิตมากขึ้น (3) การปรับลดองค์ประกอบของคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และเพิ่มจำนวนผู้แทนสภาวิชาชีพ (โรงพยาบาล) อีก 5 คน จากเดิมมีอยู่แล้ว 5 คน ขณะที่ฝ่ายภาคประชาชนมีเพียง 5 คน เท่าเดิม จะเกิดการผูกขาดอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และ (4) กำหนดให้ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นรองประธานกรรมการ สปสช. เท่ากับทำลายหลักการสมดุลและแยกบทบาท (Purchaser-provider split) ระหว่างผู้ซื้อบริการ(Purchaser)และผู้ให้บริการ (Provider) จะเกิดการแทรกแซงอำนาจกำหนดด้านการเงินที่ต้องจ่ายให้กับหน่วยบริการ และเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งขัดต่อหลักธรรมาภิบาล

ปัจจุบันอำนาจการจัดซื้อยากลับไปอยู่ในมือกระทรวงสาธารณสุข(สธ.) แล้ว แต่ สธ. ยังไม่ได้ดำเนินการจัดซื้อยาเลย และเพิ่งมาบอกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2560 นี้ “ว่าไม่สามารถจัดซื้อยาได้ ไม่พร้อม ไม่มีระบบ ไม่มีแผนรองรับการจัดซื้อยา” และให้ บอร์ด สปสช. มีมติมอบอำนาจให้โรงพยาบาลราชวิถีเป็นผู้จัดซื้อยา แต่มีปัญหาเกิดขึ้นอีกว่า โรงพยาบาลราชวิถี ยังไม่มีระบบและกระบวนการรองรับดำเนินการจัดซื้อยา ไม่ชัดเจนว่า

ข่าวจาก
บ.ก.อำนวยการ

มีกฎหมายหรือกฎระเบียบอะไรรองรับอำนาจการจัดซื้อยาหรือไม่ ล่าสุดเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2560 รัฐบาลจึงประกาศใช้ ม.44 มอบอำนาจให้ สปสช. สามารถจัดซื้อยาได้จนถึง 30 กันยายน 2560 คำถามคือ จะจัดซื้อยาและนำมาให้กับผู้ป่วยที่กำลังป่วยหนักอยู่กันหรือไม่? แล้วหลังจากนั้นจะทำอย่างไรต่อไป?

ปีนี้เป็นปีทศวรรษสากล(ครบ10 ปี)ของการประกาศใช้ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองได้จัดงาน ระหว่างวันที่ 8-9 สิงหาคม 2560 ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีผู้แทนชนเผ่าพื้นเมืองต่างๆ และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) กระทรวงมหาดไทย นักวิชาการ กระทรวงยุติธรรม ฯลฯ มาร่วมงานกว่า 1,000 คน สำคัญ เพื่อติดตามผลการปฏิบัติใช้ปฏิญญาสากลในประเทศไทยว่า 10 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้ดำเนินการอะไรไปบ้าง ดำเนินการไปถึงไหน จริงอยู่ว่าปฏิญญาฉบับนี้ คือข้อตกลงร่วม หรือพันธะสัญญา ไม่มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมาย แต่รัฐบาลแต่ละประเทศ มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน เรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในมิติต่างๆ พบว่า มีหลายเรื่องที่ก้าวหน้า เช่น การแก้ไขปัญหาสิทธิสถานะบุคคล สิทธิด้านสุขภาพ การศึกษาของเด็ก และมีหลายเรื่องที่ยังขาด เช่น สิทธิในที่ดินและการจัดการป่า ถูกรัฐรวบอำนาจและแย่งชิงมากขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าจำนวนมากถูกดำเนินคดี ถูกวิสามัญฆาตกรรม มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ข้อเสนอที่เป็นทิศทางการพัฒนาชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูล พัฒนาองค์ความรู้วัฒนธรรมใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างคนรุ่นใหม่มาร่วมงานและสานงาน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาชนเผ่าพื้นเมือง เป็นต้น

วิวัฒน์ ตามี
บรรณาธิการอำนวยการ

บทบรรณาธิการ

ใครคือชนเผ่าพื้นเมือง? หลายคนคงเคยตั้งคำถามนี้ เราอาจนึกไปถึงชาวอินเดียแดงในอดีตที่ถืออาวุธและประดับประดาด้วยขนนก หรือนึกถึงภาพถ่ายคนโบราณ เก่าซีด ชนพื้นเมืองช่างดูไกลตัวจากวิถีชีวิตธรรมดาสามัญเหลือเกิน แต่แท้จริงแล้วชนเผ่าพื้นเมืองอยู่ใกล้กว่าที่เราคิด คนเรามีบรรพบุรุษ มีการถ่ายทอด อัตลักษณ์ วัฒนธรรม รูปร่างหน้าตาที่ส่งผ่านทาง พันธุกรรม ภาษา บทเพลงที่ส่งผ่านการเรียนรู้ เราทุกคนจึงมีความเป็นชนเผ่าพื้นเมืองอยู่ในตัว แม้จะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

วันนี้ทุกความเป็นไป ทุกปัญหาที่เราเผชิญ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง รัฐสวัสดิการต่างๆ รวมถึงปัญหาทรัพยากร ที่เรามักเห็นว่าผู้เผชิญเป็นชาวบ้าน ชนกลุ่มน้อย และชนเผ่าพื้นเมือง แท้จริงแล้วเป็นภาวะที่เราต้องเผชิญหน้าร่วมกันไป

วารสารเสียงชนเผ่าฉบับที่ 4 นี้เป็นฉบับพิเศษ เนื่องในวาระครบรอบวันชนพื้นเมืองแห่งประเทศไทย เราจึงขอทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวของชนเผ่าพื้นเมืองอีกครั้ง และหวังว่าทุกท่านจะได้ยินเสียงที่ดังข้ามเวลามาอีก 1 ทศวรรษ

ขวัญเรียม จิตอารีย์
บรรณาธิการ

10 ปี ปฏิญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง บทเรียน ข้อท้าทาย และอนาคตชนเผ่าพื้นเมืองไทย

เมื่อวันที่ 8 – 9 สิงหาคม 2560 เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย(คชท.) และสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (สขพ.) ร่วมกับภาคีองค์กรและเครือข่าย ได้จัดงานสมัชชาระดับชาติว่าด้วย สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 และจัดกิจกรรมรณรงค์ เนื่องในวันชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ประจำปี 2560 ภายใต้แนวความคิดหลักว่า “10 ปี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง : บทเรียน ข้อท้าทายและอนาคตชนเผ่าพื้นเมืองไทย” กิจกรรมจัดขึ้น ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภายในงานมีทั้งเวทีเสวนา เวทีสาธารณะ เวทีสมัชชา สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย เวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ นิทรรศการ การแสดงศิลปวัฒนธรรม การสาธิตวิถีชนเผ่าพื้นเมือง นอกจากนั้นยังมีการจำหน่ายสินค้า อาหารชนเผ่าพื้นเมืองและการออกร้านของเครือข่ายจากชนเผ่าพื้นเมืองที่เป็นองค์กรภาคีร่วมอย่างคับคั่ง คาดว่าผู้เข้าร่วมในงาน มากกว่าพันคนในแต่ละช่วงวัน ซึ่งมาจากภาคส่วนต่างๆ อาทิเช่น สมาชิกสภาที่เป็นผู้แทนเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมือง สมาชิกและผู้อาวุโสสภาชนเผ่าพื้นเมือง ภาคีองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองระหว่างประเทศ ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนชนเผ่าพื้นเมือง ศิลปินและนักแสดงชนเผ่าพื้นเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชน และผู้ที่สนใจทั่วไป

การจัดงานในครั้งนี้เป็นไปเพื่อ ทบทวนบทเรียนการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาของกระบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย หาแนวทางในการพัฒนาระบบและกลไกกระบวนการส่งเสริมป้องกัน ค้ำครองสิทธิมนุษยชนสำหรับชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยและเพื่อร่วมเฉลิมฉลองรณรงค์ให้มีมาตรการเชิงปฏิบัติเนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปีที่มีปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองร่วมกับภาคีชนเผ่าพื้นเมืองทั่วโลก

ภายในงานมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายและหลากหลาย ในวันที่ 8 สิงหาคม ช่วงเช้าเปิดเวทีโดยการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมือง ต่อด้วยการกล่าวต้อนรับเวทีสมัชชา โดย ว่าที่ร้อยตรี สนั่น-พันธุ์โม่งค์ ประธานสภา สขพ. และเวทีการประชุมสมัชชาระดับชาติว่าด้วยสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 เวทีการประชุมว่าด้วยเรื่อง รายงานสถานการณ์ในระดับภาค โดยตัวแทนชนเผ่าพื้นเมืองแต่ละภาค นโยบายและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าพื้นเมืองในระดับนานาชาติ รายงานผลการดำเนินงานของสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยและการปรับปรุงธรรมนูญสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย

ในช่วงบ่าย ของวันที่ 8 สิงหาคม เข้มข้นไปด้วยเวทีการเรียนรู้ชุดประสบการณ์การพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลชนเผ่าพื้นเมืองและการใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย มีการรายงานความก้าวหน้า บทเรียน ข้อท้าทายและมาตรการเชิงปฏิบัติในห้วง 10 ปี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง มีการแบ่งกลุ่มย่อย เป็นห้องประชุมเล็กทั้งหมด 7 ห้อง โดยมีทั้งหมด 7 ประเด็นดังนี้

1.เกษตรอินทรีย์ วิถีแห่งความมั่นคงทางอาหารของชนเผ่าพื้นเมืองไทย จัดโดย เครือข่ายความมั่นคงทางอาหารชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองและภาคี

2. การแก้กฎหมายป่าไม้และการปฏิบัติการตามนโยบาย
ทางคืนผืนป่าของรัฐ มีผลกระทบต่อวิถีชนเผ่าพื้นเมืองอย่างไร
จัดโดย เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมพื้นที่สูงและภาคี

3. การศึกษาชนเผ่าพื้นเมือง ทางเลือกหรือทางรอดของการ
ปฏิรูปการศึกษาไทย จัดโดย เครือข่ายการศึกษาชนเผ่าพื้นเมืองและ
ภาคี

4. นโยบายลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวเพื่อแก้ไข
ปัญหาโลกร้อนและการมีส่วนร่วมของชนเผ่าพื้นเมือง จัดโดย เครือ
ข่ายเฝ้าระวังเรดต์พลัส IPF และ AIPP

5. นโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการจัดการปัญหาสถานะ
บุคคลสำหรับคนไร้รัฐและชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย จัดโดย
ภาคีองค์กรและเครือข่ายที่ทำงานด้านสิทธิและสถานะบุคคล

6. ศักดิ์ศรีและโอกาสของสตรีชนเผ่าพื้นเมืองไทย จัดโดย
เครือข่ายสตรีชนเผ่าแห่งประเทศไทย (คสช.) และภาคี

7. การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขของชนเผ่า
พื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ จัดโดย เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน
ด้านชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์

ในช่วงเช้าของวันที่ 9 สิงหาคม จะเป็นพิธีเปิดงาน โดยจะมี
พิธีกรรมแบบชนเผ่าพื้นเมือง โดยผู้รู้กลุ่มชาติพันธุ์มอญ การแสดง

วัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมืองโดยคณะนักแสดงวัฒนธรรมลาหู่ และ
การกล่าวต้อนรับ เปิดงาน โดยนายภุชญา บุญราช ปลัดกระทรวง
มหาดไทย หลังจากนั้นมีการปาฐกถาพิเศษเรื่อง เป้าหมายแห่งการ
พัฒนาที่ยั่งยืนและรัฐธรรมนูญไทยกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองไทย ในช่วงบ่ายของวันเดียวกันนี้ มี
เวทีสาธารณะ เรื่อง 1 ทศวรรษปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิ
ชนเผ่าพื้นเมือง : บทเรียน ข้อท้าทาย และอนาคตชนเผ่าพื้นเมือง
ไทย ผ่านรายการ บ่ายโมงตรงประเด็น ของสถานีโทรทัศน์ Thai
PBS โดยมีประเด็นเนื้อหาว่าด้วย มุมมองคนทำงานในขบวนชนเผ่า
พื้นเมืองต่ออนาคต บทบาทในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
สำหรับชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ความเป็นไปได้ในการผลักดัน
กฎหมายส่งเสริมสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในไทย นโยบายรัฐสู่การปฏิบัติ
การเพื่อส่งเสริมสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย และมุมมองทาง
วิชาการด้านชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง และท้ายสุดมีการปิดงาน
โดยการแสดงพลังเสียงเยาวชนชนเผ่าพื้นเมืองสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
โดยคณะผู้แทนเครือข่ายเยาวชนต้นกล้าชนเผ่าพื้นเมือง

มาทำความรู้จักกับ เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย และสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย

ในปี 2550 เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองจากทุกภูมิภาคของประเทศไทย รวมจำนวน 17 กลุ่มชาติพันธุ์ ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานกับชนเผ่าพื้นเมือง ได้รวมตัวกันและประกาศจัดตั้ง เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย และประกาศให้วันที่ 9 สิงหาคม ของทุกปีเป็นวันชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยอย่างเป็นทางการโดยร่วมจัดงานมหกรรมชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยขึ้นครั้งแรก หลังจากนั้นได้มีการจัดกิจกรรมและเวทีรณรงค์สาธารณะเนื่องในวันชนเผ่าพื้นเมืองในแต่ละปีมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันภาคีหุ้นส่วนที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองต่างๆ ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือกับภาคีกลายานมิตรเพื่อร่วมกันรณรงค์ให้รัฐบาลและสาธารณชนเกิดการยอมรับการมีตัวตนของชนเผ่าพื้นเมือง ตลอดจนร่วมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

กลไกและโครงสร้างที่ใช้ขับเคลื่อนงานของขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยในระยะแรกนั้นมีโครงสร้างแบบไม่เป็นการภายใต้ชื่อ “เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย” ซึ่งมีภาคีร่วมขับเคลื่อนงานประกอบไปด้วย แกนนำเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง และต่อมาในปี 2553 แกนนำชนเผ่าพื้นเมืองร่วมกับภาคีองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้พัฒนากลไกทางการของขบวนการ

ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ได้มีมติร่วมประกาศจัดตั้ง “สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ผลักดันนโยบายและพัฒนากฎหมายมารองรับสถานะและการขับเคลื่อนงานของสภาและทำหน้าที่ประสานสร้างความร่วมมือกับภาคีองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมาหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยต่อไป

การจัดตั้งเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยและสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยนี้ เป็นไปเพื่อให้เกิดขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยที่มีความเข้มแข็ง มีอำนาจในการต่อรองและสามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเองได้ ส่งเสริมให้ขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองมีความเข้มแข็ง มีเอกภาพ มีทิศทางการดำเนินงาน การพัฒนายุทธศาสตร์ แผนงานและกิจกรรม ตลอดจนพัฒนากลไกหรือโครงสร้างการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สนับสนุนการพัฒนานโยบาย และกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชนเผ่าพื้นเมือง ทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สถานะบุคคล สุขภาพ การศึกษาและวัฒนธรรม ตลอดจนร่วมรณรงค์สิทธิชนเผ่าพื้นเมืองและร่วมกระบวนการการแก้ไขปัญหากรณีเร่งด่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนและร่วมพัฒนาโครงการและกิจกรรมสนับสนุนขบวนการชนเผ่าพื้นเมืองในระดับต่างๆ ให้เกิดความต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าพื้นเมือง

เมื่อวันที่ 8 และ 9 สิงหาคม 2560 ที่ผ่านมาผมมีโอกาสได้ไปเป็นวิทยากรในงานวันชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยที่จัดขึ้นทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับวันชนเผ่าพื้นเมืองโลกของสหประชาชาติ ที่ประกาศให้วันที่ 9 สิงหาคมของทุกปีเป็นวันชนเผ่าพื้นเมือง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าชนเผ่าพื้นเมืองทั่วโลกมีตัวตนและดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยชนเผ่าพื้นเมืองเป็นข้อตกลงร่วมกันของประเทศสมาชิกของสหประชาชาติทั่วโลก

เอาละ ผมเกริ่นนำให้เห็นถึงความสำคัญของวันนี้อย่างพอสังเขป ก่อนที่จะเข้าเรื่องตามหัวข้อที่ผมตั้งเป็นชื่อบทความนี้

ในงาน ผมมีโอกาสได้เข้าร่วมในห้องสนทนากลุ่มย่อยเพื่อร่วมแชร์ประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยด้านที่ดินและป่าไม้ ในวันนั้นมีผู้เข้าร่วมมากพอสมควรเพราะดูเหมือนเก้าอี้ที่จัดไว้ไม่เพียงพอ หลายคนต้องยืน บางส่วนออกันอยู่ที่ประตู นั่นก็แสดงว่าหัวข้อที่จะสนทนากันในห้องนี้ เป็นที่สนใจของผู้เข้าร่วมงานอย่างมาก ในห้องสนทนาวันนั้นมีผม พิสูจน์ ไชยรส อดีตคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พิเศษศักดิ์ มกราภิรมย์ นักวิชาการที่มีประสบการณ์ติดตามปัญหาเรื่องป่าไม้ที่ดินมายาวนาน เข้าร่วมสนทนาด้วย

การสนทนาเริ่มด้วยผู้เอื้อในห้องฯขอให้พี่น้องชนเผ่าฯที่มาร่วมสนทนาในวันนั้นได้พูดก่อนเพื่อเล่าสถานการณ์ หรือสะท้อนสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ผมนั่งฟังสิ่งที่พี่น้องเล่ามาเรื่อยๆ จากหนึ่งคน สองคน สามคน กลายเป็นหลายคน สิ่งที่ได้ยินในวันนั้น ทำให้ผมรู้สึกเหมือน

ตัวเองย้อนเวลากลับไปในอดีตเพราะสิ่งที่ผมได้ยินในวันนั้น มันเป็นเรื่องที่ผมได้ยินซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก สิบปีที่ผ่านมามันแทบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปเลย พี่น้องก็ยังเล่าถึงการถูกระงับโดยเจ้าหน้าที่ที่อ้างนโยบายกฎหมาย เข้ามาไล่ยึดที่อยู่ที่ดิน เข้ามาตรวจค้นจับกุม บ้างก็ถึงกับถูกอุ้มหายไปจนไม่รู้เป็นตายร้ายดีอย่างไร บ้างก็ถูกรื้อบ้าน ยึดไม่ทีละสมมาหลายปีเพียงเพื่อจะสร้างบ้านสักหลังให้ลูกที่จะแยกครอบครัว บ้างก็ถูกตัดฟันพืชผลจนหมดเนื้อหมดตัว เหลือไว้แต่หนี้สิน ระหว่างนั้นผมได้แต่คิดอยู่ในใจว่า “ทำไม...ความอยู่ดีธรรมซ้ำซากนี้มันถึงไม่หมดไปสักที” การแลกเปลี่ยนของผม พิสูจน์และพิเศษศักดิ์ในวันนั้น เหมือนเปิดแผ่นเสียงเพลงเก่าๆ หรือเอาหนังที่ฉายลาโรงไปแล้วหลายปีกลับมาฉายอีก เพราะสุดท้ายผมก็ไม่มีคำตอบที่จะนำไปสู่ทางออกได้อย่างแท้จริงให้กับพี่น้อง ที่ดูเหมือนมาร่วมสนทนาด้วยความหวังว่าจะมีคำตอบที่จะนำไปสู่ทางออกของปัญหาของพวกเขา เราสนทนากันอยู่นานตลอดบ่ายของวันนั้น จำได้ว่าเป็นห้องสุดท้าย กว่าที่จะออกมาก็เกือบหกโมงเย็น

หลังจากรำล้าทุกคนแล้ว ผมก็ขับรถกลับบ้านเลย ระหว่างทางผมก็คิดถึงสิ่งที่ผ่านมาในช่วงสิบกว่าปี ที่ได้ร่วมกับพี่น้องเครือข่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายเกษตรกร

ความเปลี่ยนแปลงที่ไม่เปลี่ยนไป

หนึ่งทศวรรษกับ ชะตากรรมของ ชนเผ่าพื้นเมือง ในประเทศไทย

ภาคเหนือ สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมือง จนมาถึงขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม นึกถึงนโยบายหลายอย่างที่ร่วมกันผลักดันเรียกร้องต่อรัฐบาลมาหลายยุคหลายสมัย พี่น้องต้องเหนื่อยยากลำบาก ต้องนอนกลางดิน กินกลางถนน เส้นทางที่ขับเคลื่อนเดินทางมา มันดูเหมือนมันไกลแสนไกล จนไม่รู้เมื่อไหร่มันจะถึงจุดหมายปลายทางเสียที

จากการขับเคลื่อนกฎหมาย “ป่าชุมชน” มาจนถึง “โฉนดชุมชน” จากการต่อสู้เรื่อง “ไร่หมุนเวียน” มาจนถึง “มติกรม.ฟื้นฟูวิถีชีวิตกะเหรี่ยง” หลายสิ่งหลายอย่างเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง แสงสว่างแห่งความหวังเริ่มปรากฏที่ปลาย

อุโมงค์ “สิทธิชุมชน” ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฯ ตั้งแต่ฉบับปี 2540 มาฉบับ 2550 เริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม รัฐบาลสองรัฐบาลได้เอาเรื่องโฉนดชุมชนและสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินไปบรรจุไว้ในนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหลายชุดเพื่อขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีการออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี มีการตั้งสำนักงานภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อน แม้จะติดขัดล่าช้าบ้างแต่เป็นกลไกที่ยังมีความหวัง จนกระทั่ง เกิดการรัฐประหารขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2557 ตามมาด้วยคำสั่ง คสช.ที่ 64/2557 และคำสั่งที่ 66/2557 พร้อมกับแผนแม่บททางคืนผืนป่า

วันก่อน ผมมีโอกาสได้พูดคุยกับอาจารย์ท่านหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ท่านบอกว่าขณะนี้ประเทศ กัมพูชา เขาได้ออกกฎหมายให้สิทธิชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิ ในที่ดินในรูปแบบชุมชน คล้ายๆ กับโฉนดชุมชนของเรา โดยขั้นตอนในการให้สิทธิ ชนเผ่าพื้นเมืองจะต้องมาขึ้น ทะเบียนเพื่อพิสูจน์ความเป็นชนเผ่าพื้นเมืองกับทางการ ก่อน เมื่อมาขึ้นขอจดทะเบียน ทางเจ้าหน้าที่ก็จะตรวจสอบคุณสมบัติว่าอยู่ในเกณฑ์หรือไม่ ถ้าผ่านเกณฑ์ก็จะ รับรองและขึ้นทะเบียนเป็นชนเผ่าพื้นเมือง และจะมีการ

สำรวจพื้นที่ของชุมชน หลังจาก นั้นก็จะมีการอนุมัติให้สิทธิในที่ดิน ของชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองได้อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป อาจารย์ท่านนี้บอกว่าที่ ทราบเรื่องนี้เพราะมีโอกาสได้ ต้อนรับเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ที่เกี่ยวกับที่ดินของกัมพูชาที่มาดู งานที่คณะ เขาบอกว่าก่อนที่เขา จะออกกฎหมายฉบับนี้ เขาเคย มาดูงานเรื่อง “โฉนดชุมชน” ใน ประเทศไทย และได้แนะนำแนวคิดนี้

แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ก็ค่อยๆ ริบหรี่ลงจนมืดสนิท เข้ม นานีกาค่อยๆ หมุนย้อนกลับ อดีตที่เคยทุกข์จากการถูก กระทำย่ำยีย้อนกลับมาอีกครั้ง และดูเหมือนจะหนักกว่า เดิม เพราะพี่น้องไม่สามารถออกมาเคลื่อนไหวได้เหมือน แต่ก่อน ถูกคุกคาม ช่มชู้สารพัด ผู้นำเก่าๆ ก็อ่อนแรงลง ไปมาก บ้างก็จากไปก่อนแล้ว บ้างก็ชราภาพเกินกว่าจะ ออกมาเคลื่อนไหว คนรุ่นใหม่ก็อ่อนประสบการณ์และไม่ ได้ร่วมประวัติศาสตร์การต่อสู้มาในอดีต พลังของขบวนการ เคลื่อนไหวก็ลดลงหรือสลายไปพร้อมกับความขัดแย้ง ทางการเมือง

ไปพัฒนาเป็นกฎหมาย จนกระทั่งสามารถตราเป็นกฎหมาย บังคับใช้ได้ เขาบอกว่าขณะนี้มีชนเผ่ามาขึ้นจดทะเบียนกับ ทางการเป็นจำนวนมาก แต่ขั้นตอนการตรวจสอบต้องใช้ เวลา ขณะนี้ได้มีการอนุมัติไปเพียง 7 แห่งเท่านั้น พอได้ ฟังอย่างนั้นก็รู้สึกตื่นเต้นปนๆ กับหดหู่ในใจอย่างบอกไม่ ถูก ทั้งๆ ที่เราเป็นต้นคิดต้นแบบแท้ๆ แต่กลับไม่ก้าวไป ไหนเลย แต่คิดในแง่หนึ่ง ก็รู้สึกดี และมีความหวัง เพราะ อย่างน้อยมันจะถูกพิสูจน์ให้เห็นว่าแนวทางโฉนดชุมชน มันคือทางออกและทางแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงหรือไม่ เพียงใด

อีกเรื่องที่น่าติดตามและน่าสนใจ เมื่อเดือนมีนาคม ปีนี้ รัฐบาลของประเทศอินโดนีเซีย กำลังดำเนินนโยบาย คั้นฝืนป่าให้กับชนเผ่าพื้นเมือง ตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อ 5 ปีก่อน ที่ตัดสินให้ชนเผ่าพื้นเมืองชนะคดี ให้รัฐบาลปกป้องสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง จึงนำมาสู่ นโยบายคั้นฝืนป่าของรัฐบาล ซึ่งได้มีการคั้นไปแล้วกว่าหนึ่ง แสนสองหมื่นไร่ และอยู่ระหว่างดำเนินการต่อไป แม้ว่าจะล่าช้า แต่อย่างน้อยคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญก็ทำให้ สิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเกิดเป็นจริงขึ้นและรัฐบาลก็ผูกพันที่ต้องปฏิบัติตาม

สุดท้าย ผมอยากจะบอกว่า ผมยังเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน สักวันหนึ่งข้างหน้า แม้มันจะไม่เปลี่ยนไปในหัวเวลานี้ หรือกระทั่งถอยหลัง กลับไปใกล้กับจุดเริ่มต้นเมื่อหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา แต่สิ่งหนึ่งที่ผมอยากกล่าวไว้ในบทความนี้ว่า ไม่มีสิ่งใด หรือผู้ใด ฝืนต้านความเปลี่ยนแปลงได้ มันจะมาถึงเสมอ การฝืนต้าน รังแต่จะนำมาซึ่งความขัดแย้ง การต่อสู้ ความรุนแรงและความสูญเสีย และอีกอย่าง “ที่ใดมีการกดขี่ ที่นั่นมีการต่อสู้เสมอ” ดังนั้น ผู้ถูกกดขี่จึงต้องเร่งศึกษาและทำความเข้าใจ การกดขี่และปลดแอกตัวเองออกมาจากมันให้ได้ โดยเฉพาะชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ที่ยังคงเป็นผู้ถูกกดขี่ ถูกกระทำ ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาพิสูจน์แล้วว่า ไม่มีใครสามารถปลดแอกบนบ่า ท่านได้ ไม่ว่าท่านยอมแบกมันไว้ด้วยความเต็มใจหรือฝืนใจก็ตาม มีเพียงตัวท่านเท่านั้นที่จะปลดแอกนี้ออกจากบ่า ท่านได้ ผมอยากจะบอกท่านว่า ผมทำได้แค่ส่องกระจก ให้ท่านเห็นแอกที่อยู่บนบ่าของท่านเท่านั้น หรือมากที่สุดผม ก็ช่วยท่านได้แค่บอกถึงว่าจะปลดมันออกได้อย่างไรเท่านั้น

อีกหนึ่งทศวรรษข้างหน้าคือช่วงเวลาแห่งการพิสูจน์อีกครั้ง

หนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองนั้น ก็เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ การศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน ซึ่งดูเหมือนจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ปี 2560-2564 โดยมีเป้าหมายคือนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคเหนือได้เรียนรู้ภาษาไทยอ่านออกเขียนได้ มีทักษะการใช้ภาษาไทย สามารถเข้าใจและสื่อสารได้ตามมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งตระหนักและเห็นคุณค่าในฐานะเป็นภาษาของชาติและได้ผลลัพธ์ที่เกิดจากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 4 ประการได้แก่ (1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) จังหวัดชายแดนภาคเหนือมีแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (2) นักเรียนอ่านออกเขียนได้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระหลักเพิ่มขึ้นตามบริบท (3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) มีการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนและ (4) มีระบบการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทุกระดับ แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะระบบการบริหารจัดการศึกษาที่อำนาจยังอยู่ที่ส่วนกลาง ทำให้การบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของบริบทในแต่ละท้องถิ่น จึงทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาปี 2560-2564 ไม่บรรลุผล แม้ว่ารัฐจะมุ่งเป้าชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาที่พัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทย ให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้และได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีจากการสอบวัดผลตามเนื้อหาวิชาแกน 8 สาระเรียนรู้ แต่ในพื้นที่ชายแดนหลายจังหวัดที่มีกลุ่มชนเผ่าอาศัยอยู่อย่างหลากหลาย ก็ยังมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ เช่น

คุณภาพการศึกษา สำหรับชุมชนชนเผ่าพื้นเมือง

พื้นที่ชายแดนจังหวัดตากมีผลสัมฤทธิ์การอ่านออกเขียนได้ต่ำเป็นอันดับที่ 4 รองจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีคะแนนจากการสอบวัดผล การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ (NT : national test) ต่ำกว่า 50 คะแนน เกือบทุกปี

ในงานสมัชชาระดับชาติว่าด้วย สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 และกิจกรรมรณรงค์เนื่องในวันชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยประจำปี 2560 ในวันที่ 8 และ 9 สิงหาคม ในวันที่ 9 มีการจัดเวทีเสวนา ห้องย่อยในประเด็นเรื่อง การศึกษาชนเผ่าพื้นเมือง ทางเลือกหรือทางรอดของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย จัดโดยเครือข่ายการศึกษาชนเผ่าพื้นเมืองและภาคีประเด็นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญและได้รับความสนใจคือ การจัดการศึกษาที่ตอบสนองวิถีวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมือง ในเวทีมีการนำเสนอแนวทางการให้เด็กเรียนภาษาแม่ผ่านภาษาไทยซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเรียนอย่างเข้าใจความหมายและมีความ

สุขกับการเรียน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนควรเริ่มจากฐานชุมชน กล่าวคือให้นักเรียนเรียนรู้จากองค์ความรู้ตามประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง เน้นทักษะชีวิตที่จะต้องให้เด็กสามารถไปดำเนินชีวิตได้ ไม่จำเป็นต้องเก่ง ไม่จำเป็นต้องแข่งขันกันทางวิชาการ แต่เน้นเด็กเรียนแล้วมีความสุข ไม่เป็นภาระกับสังคมและเป็นคนดีก็พอ แนวทางการเรียนรู้ในลักษณะเช่นนี้เป็นการศึกษาที่ไม่ได้เข้ามาแทนที่การศึกษาในระบบการศึกษาเดิมทั้งหมด เพียงแต่เข้ามาเติมเต็มช่องว่างของการศึกษาในระบบเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

ดังนั้นแล้ว การศึกษาสำหรับชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองที่มีคุณภาพ ต้องเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนด้วย

ความมั่นคงทางอาหารได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญและสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศและประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาปัญหานี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นผลจากวิกฤติด้านพลังงาน ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้นจนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้

นอกจากความหมายของความมั่นคงทางอาหารที่ต้องการให้คนทุกคนทุกเวลา มีความสามารถเข้าถึงอาหารทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ

ที่ตรงกับรสนิยมของตนเอง เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรงแล้ว องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ(FAO) ได้แบ่งความหมายด้านความมั่นคงออกเป็น 4 มิติคือ (1)ความพอเพียง (Availability) ของปริมาณอาหาร ที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศ หรือการนำเข้า รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร (2)การเข้าถึง (Access) ทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมี โภชนาการ ทรัพยากรดังกล่าวหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะกำหนดควบคุมกลุ่มสินค้าหนึ่งๆ ได้ภายใต้บริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ (รวมถึงสิทธิตามประเพณี เช่น การเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน) (3)การใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านอาหารผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ ซึ่งความต้องการทางกายภาพทั้งหมดได้รับการตอบสนอง โดยนัยยะนี้ความมั่นคงทางอาหารจึงสัมพันธ์กับปัจจัยนำเข้าที่ไม่ใช่อาหารด้วย และมีมิติสุดท้ายคือ

เกษตรอินทรีย์ คือ วิถีแห่งความมั่นคงทางอาหาร ของชนเผ่าพื้นเมืองไทย

(4) เสถียรภาพ (Stability) ทางอาหาร ที่ประชาชน คริวเรือนและบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา ไม่ต้องเสี่ยงกับการไม่สามารถเข้าถึงอาหารอันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศ หรือเหตุการณ์ที่เป็นไปตามวงจร เช่น ภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล ซึ่งในความหมายนี้ความมั่นคงทางอาหารครอบคลุมถึงมิติความพอเพียงและการเข้าถึงอาหารด้วย

รูปแบบการผลิตของภาคเกษตรกรรมในปัจจุบันมีการนำเข้าและใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น ส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพของประชาชน เกิดโรคอุบัติต่างๆ มากมาย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพในระยะยาวเนื่องจากการสะสมของสารเคมีในร่างกาย สาเหตุสำคัญคือความต้องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่มาจากการส่งเสริมของระบบการตลาดและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารได้ดำเนินการหลากหลายรูปแบบ เช่น การตรวจสอบสารเคมีที่ตกค้างในผักและผลไม้ ซึ่งพบว่าเปอร์เซ็นต์การตกค้างมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ปริมาณผลผลิตพืชอาหารในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวน 1,149,674 ตันต่อปี เป็นผลผลิตที่ไม่แน่ใจในความปลอดภัยประมาณ 976,531 ตันต่อปี คิดเป็น 89% และเป็นผลผลิตที่มีความปลอดภัยประมาณ 126,006 ตัน คิดเป็น 11 % และสัดส่วนของการผลิตในภาคเกษตรอินทรีย์คิดเป็น 4 % ของทั้งจังหวัด ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก นอกจากการตรวจสอบหาสารเคมีตกค้างในผักและผลไม้ ยังสุ่มตรวจสอบสารเคมีตกค้างในเลือดโดยเน้นสุ่มตรวจกับหน่วยงานราชการเพื่อให้เกิดการตระหนัก

และแก้ไขปัญหาคาปนเปื้อนของสารเคมี แต่การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ก็ยังมีข้อจำกัดและดำเนินการได้จำกัด เนื่องจากการไม่ให้ความสำคัญและขาดนโยบายที่ชัดเจนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งถือเป็นวิกฤตสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญของประเทศไทย โดยจากข้อมูลการนำเข้าและใช้สารเคมี ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีเป็นอันดับหกของโลกและมากที่สุดในอาเซียนจากการสำรวจข้อมูลของเครือข่ายเตือนภัยการใช้สารเคมีที่ได้ทำการสุ่มตรวจสอบสารเคมีในผักและผลไม้ พบสารเคมีมากกว่า 80 ชนิด มีชื่อสารเคมีที่ขอขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรถึง 257 ชนิด โดยจดทะเบียนภายใต้ชื่อการค้ามากกว่า 9,000 ยี่ห้อ ซึ่งสถานการณ์การใช้สารเคมีที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เช่น อัตราการเพิ่มขึ้นของโรคมะเร็ง การปนเปื้อนของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ทำให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมี โดยสถานการณ์เรื่องสารเคมีของประเทศไทยในปัจจุบันมีการ

ผลักดันให้ยกเลิกสารเคมีบางรายการไม่ให้มีการซื้อขาย รวมถึงการห้ามใช้สารเคมีอันตรายอย่างไกลโฟเสทและพาราควอตในพื้นที่ต้นน้ำ

อย่างไรก็ตามเครือข่ายชาตพันธุ์ซึ่งได้นำเสนอรูปแบบพื้นที่ปฏิบัติการเล็กๆที่เป็นพื้นที่ต้นแบบในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารได้มีบทเรียนจากการขับเคลื่อนงานโดยสรุปได้ดังนี้

- เกษตรอินทรีย์ต้องเริ่มขับเคลื่อนจากตัวเอง โดยสร้างพื้นที่ความหลากหลายและความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ชุมชนแล้วจึงเริ่มขยายแนวคิดในวงกว้าง

- การรักษาวិถีการผลิตแบบดั้งเดิมก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหารของชุมชน รวมถึงการใช้งานวิจัยชุมชนศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นรูปแบบของการทำเกษตรผสมผสานกับเกษตรเชิงเดี่ยว ให้ชุมชนได้ตกผลึกทางความคิดและวางแผนการจัดการแนวทางการรักษาพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน

- การจัดการความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมถึงการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และการใช้ความรู้สมัยใหม่ผสมผสานกับเทคโนโลยี เพื่อสร้างช่องทางในการสื่อสารและเชื่อมโยงแนวทางการทำงานร่วมกันของเครือข่าย

- การจัดการวางแผนการผลิตอาหารปลอดภัยอย่างเป็นระบบ ทั้งแผนการผลิต การตลาด บรรจุภัณฑ์ การสร้างมาตรฐานและความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคผ่านการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือการสร้างความตระหนักให้แก่เกษตรกรให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในการผลิตอาหารปลอดภัยสู่มือผู้บริโภค สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

- พันธุกรรมพื้นบ้านถือเป็นฐานทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อชุมชนชาตพันธุ์ ทั้งพืชอาหารที่อยู่ในพื้นที่การเกษตร แหล่งอาหารจากธรรมชาติ และสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นความยั่งยืนในการรักษาฐานความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชาตพันธุ์

ข้อเสนอเครือข่ายสภานะบุคคล แนวทางการจัดการ ปัญหาสภานะบุคคลสำหรับคนไร้รัฐไร้สัญชาติ และชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

ในการจัดการประชุมสมัชชาระดับชาติ ว่าด้วยสภานะชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 และกิจกรรมรณรงค์เนื่องในวันชนเผ่าพื้นเมือง แห่งประเทศไทย ประจำปี 2560 เมื่อวันที่ 8 และ 9 สิงหาคม 2560 นายกฤษฎา บุญราช ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกล่าวเปิดงาน ท่านได้กล่าวตอนหนึ่งว่า “เรื่องการดูแล การจัดการบสิทธิของบุคคล โดยมีการโต้แย้งเรื่องการออกนอกเขตพื้นที่ แม้ว่าจะมีการขยายเขตควบคุมจากอำเภอเป็นจังหวัดแล้ว ก็มีส่วนที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจ เรื่องที่ทำทนายคือวิธีการพิสูจน์สถานะดังกล่าว ทั้งนี้รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหามาทั้งนี้ของบุตรหลานเกิดเติบโตและศึกษาอยู่ในประเทศไทยมานานกว่า 10 ปี ก็ให้พิจารณาให้สัญชาติกับบุตรหลานดังกล่าวได้เลย แม้ว่าจะมีข้อขัดแย้งเรื่องการดูความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพวกที่อาจจะมีความแตกต่างกัน และแม้ว่าจะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาสถานะในหลายรูปแบบ แต่ก็ยังไม่สิ้นสุดเนื่องจากภาวะปัญหาของมนุษย์ซับซ้อนและมีความเป็นพลวัต การกำหนดระยะเวลาต่างๆ ก็เป็นการสร้างเงื่อนไขที่พิจารณาแล้วเห็นความสมบูรณ์ของกลุ่มประชากร

ที่จะผสมกลมกลืนกับสังคมไทย ดังนั้นการกำหนดระยะเวลาการเข้าเมือง (หรือการได้รับการสำรวจว่าอยู่ในประเทศไทย) ก่อนปี 2542 และมีสถานการณ์การเข้าเมืองของกลุ่มต่างๆ หลังจากนั้นระบบยังไม่อาจจะแก้ไขปัญหาของประชากรได้ทุกกลุ่มแต่ก็ยืนยันเรื่องการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขอให้พวกเรา (1) การซื้อสัตย์ต่อกัน หากข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรก็ขอให้ใช้สิทธิตามจริง อาทิ การเข้ามาอยู่ใหม่ก็เป็นการใช้สิทธิตามการอยู่ใหม่ และ (2) การดูแลซึ่งกันและกัน อย่ามีการวิ่งเต้นหรือดำเนินการแบบผิดเพื่อหาประโยชน์”

นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ออกจากปากของปลัดกระทรวงมหาดไทยที่ได้ยอมรับว่าประเทศไทยนั้นไม่มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิจำนวนมาก ในการจัดงานครั้งนี้ได้มีเวทีกลุ่มย่อยประเด็น นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการจัดการปัญหาสถานะบุคคลสำหรับคนไร้รัฐและชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทยเป็นผู้จัดเวทีเสวนา (ผู้เขียนเองเป็นผู้ดำเนินรายการเสวนา และทีมงานเครือข่ายสถานะบุคคลและสิทธิ

พลเมือง) โดยมีผู้แทนจากปกครองจังหวัดเชียงใหม่ ผู้แทนจากคนทำงานด้านสถานะบุคคล ผู้แทนเจ้าของปัญหาจำนวน 2 ท่าน เข้าร่วมเสวนา รวมทั้งผู้เข้าร่วมที่เต็มและล้นห้องเสวนา

ในเวทีได้มีการพูดถึงสถานการณ์คนต่างด้าว ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยการจำแนกของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมาย สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติและกระทรวงมหาดไทยสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติกลุ่มผู้อพยพหรือผู้หลบหนีเข้าเมืองทุกกลุ่มที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย รวมถึงการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรเพื่อรองรับการจัดทำทะเบียนราษฎรและกำหนดเลขประจำตัวสำหรับคนต่างด้าว และการนำระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลตามเงื่อนไขที่กำหนดได้อย่างรวดเร็ว โดยข้อมูลจากฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 มีคนต่างด้าวที่ได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎร มีเลขประจำตัว 13 หลัก ซึ่งจะทำให้สามารถพิสูจน์ตัวบุคคลได้ชัดเจนจำนวน 2,586,089 ราย จำแนก

เป็นกลุ่มตามสถานการณ์อาศัยอยู่ในประเทศไทยดังนี้

(1) กลุ่มคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ถือใบสำคัญถิ่นที่อยู่และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว กลุ่มนี้จะมีที่มาจากคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรโดยถูกต้องตามกฎหมาย หรืออาจจะเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรก็ได้ ซึ่งต่อมาได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่(ตม.16) และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ทำให้มีสถานะเป็นผู้ได้รับสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย โดยปัจจุบันเป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีจำนวน 65,559 ราย

(2) กลุ่มคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย ถือหนังสือเดินทางผ่านตำรวจตรวจคนเข้าเมืองกลุ่มนี้จะมีสถานะเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว และอาจเปลี่ยนแปลงสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง(ต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย ตม.16) ได้ ถ้าไม่เดินทางออกนอกประเทศเมื่อการอนุญาตสิ้นสุดลง โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง คนกลุ่มนี้ที่มีชื่อในทะเบียนบ้าน มีจำนวน 45,331 ราย

(3) กลุ่มชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ 19 กลุ่ม รวมถึงบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาระยะกลางและระยะยาว อีก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กนักเรียนนักศึกษา กลุ่มคนไร้รากเหง้า ไม่ปรากฏบุพการีหรือถูกบุพการีทอดทิ้งตั้งแต่เยาว์ และกลุ่มคนที่ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศ โดยในส่วนของชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มนี้มีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวเพื่อรอส่งกลับประเทศเดิมหรือรอการกำหนดสถานะ ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรี 7 ธันวาคม 2553 ปัจจุบันมีชนกลุ่มคนที่มีปัญหากลุ่มนี้มีอยู่จำนวน 488,105 ราย แยกเป็น

(4) กลุ่มแรงงานต่างด้าวสัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา กลุ่มนี้มีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพื่อรอส่งกลับหรือไปพิสูจน์สัญชาติกับประเทศต้นทาง โดยใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรี ปัจจุบันมีแรงงานที่จดทะเบียนเพื่อขออนุญาตทำงาน รวมถึงบุตรที่เป็นผู้ติดตามอายุไม่เกิน 19 ปี มีจำนวน 1,588,914 ราย

(5) กลุ่มผู้ลี้ภัยการสู้รบจากประเทศเมียนมา ที่อยู่ในที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่ง ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี กลุ่มนี้มีสถานะเป็นคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง การให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นไปตามหลักมนุษยธรรม ปัจจุบันมีผู้ลี้ภัย จำนวน 101,713 ราย และบุตรที่เกิดในประเทศไทย ที่ได้รับการจดทะเบียนการเกิดจำนวน 16,716 ราย

ในการเสวนาได้มีการแลกเปลี่ยนปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาค้นคว้าวิจัย ไร้สัญชาติในประเทศไทย จากความพยายามในการแก้ไขปัญหาค้นคว้าวิจัย ไร้สัญชาติ โดยมอบหมายให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและกระทรวงมหาดไทย เพื่อกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาค้นคว้าวิจัยไร้สัญชาติในประเทศไทย โดยการมีการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหามีปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิ โดยมีมติ ครม.เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 และมติครม.เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2553 ล่าสุดมติ ครม.เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2559 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้สัญชาติแก่บุตรของคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย และกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้สถานะต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายตาม พรบ.คนเข้าเมือง พ.ศ.2522 พบว่าการแก้ไขปัญหายังมีความล่าช้าและยังพบปัญหาในการออกนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญห และ การนำนโยบายลงมาสู่ระดับปฏิบัติการยังพบปัญหามากมาย เช่น

(1) ในบางพื้นที่ยังคงมีการปฏิเสธที่จะจดทะเบียนการเกิด เนื่องจากการจดทะเบียนการเกิดเป็นขั้นตอนแรกของการขจัดความไร้รัฐให้แก่มนุษย์ทุกคนที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับรัฐไทย โดยการเกิดและเป็นถือเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐไทยในการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย กลับพบว่ายังคงมีการปฏิเสธการจดทะเบียนการเกิดในหลายพื้นที่

(2) ยังคงมีคนที่ไร้รัฐซึ่งไม่มีใครทราบจำนวน ในกรณีนี้บุคคลไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทย และไม่มีเอกสารแสดงตนใดๆ เลย ที่ผ่านมามีประเทศไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาคือ แนวทางแรกภายใต้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 กำหนดให้มีการดำเนินการสำรวจบุคคลไร้สถานะทางทะเบียนเพื่อการจัดทำทะเบียนประวัติ “บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน”(พ.ร.38 ก. และเลขประจำตัวสิบสามหลักขึ้นต้นด้วยเลข 0 (กลุ่ม 89) โดยกำหนดกรอบเวลาการสำรวจถึงประมาณปี พ.ศ. 2555 แนวทางที่สอง คนไร้รัฐสามารถเข้าพบเจ้าหน้าที่

ทะเบียนเพื่อขอรับการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ท.ร 38 ก. และเลขประจำตัวสิบสามหลักขึ้นต้นด้วยเลข 0 (กลุ่ม 00) โดยอาศัยช่องทางตามมาตรา 38 วรรคสอง พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตามก็พบว่ายังมีการปรากฏตัวของคนไร้รัฐอยู่ ด้วยเพราะบุคคลกลุ่มนี้ไม่มีสถานะตามกฎหมาย ถือเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย แม้จะมีช่องทางให้คนไร้รัฐเข้ารับการจัดทำทะเบียนประวัติ แต่บุคคลเหล่านี้ยังเกิดความกลัวว่าอาจจะถูกจับกุมดำเนินคดีในฐานะคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย ในขณะที่เจ้าหน้าที่ก็มีความไม่มั่นใจเพราะตนเองถูกกล่าวหาว่าละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เมื่อคนเข้าเมืองผิดกฎหมายมาปรากฏตัวต่อหน้า ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุให้คนไร้เอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลยังคงปรากฏตัวอยู่ในสังคมไทย โดยที่ไม่สามารถทราบได้ถึงจำนวนที่แน่นอน ตัวอย่างเช่น

(1) บุคคลที่ได้รับการสำรวจในรายการทะเบียนราษฎร ตามพรบ.การทะเบียนราษฎร มาตรา 38 วรรคสอง ถึงแม้จะไม่ไร้รัฐแล้ว แต่ก็ไม่มีสิทธิอาศัย ขาดฐานแห่งการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ สืบเนื่องจากกฎหมายการทะเบียนราษฎรรับรองเพียงการปรากฏตัวของบุคคล โดยที่รัฐไทยยังคงไม่มีนโยบายที่ชัดเจนต่อคนกลุ่มนี้ ดังนั้นแม้บุคคลจะได้รับการแก้ปัญหาความไร้รัฐ แต่ก็ได้ส่งผลให้บุคคลได้รับการผ่อนผันหรืออนุญาตให้อาศัยอยู่ (แม้เพียงชั่วคราว) ในรัฐไทยแต่อย่างใด หรือกล่าวได้ว่ายังไม่มีนโยบายสำหรับคนกลุ่มนี้

(2) การระงับการเคลื่อนไหวทางทะเบียนราษฎรหรือการจำหน่ายชื่อและรายการบุคคลออกจากทะเบียนราษฎร โดยไม่มีการแจ้งหรือเปิดโอกาสให้บุคคลเป้าหมายได้ชี้แจงโต้แย้ง ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตประจำวันนับตั้งแต่การแจ้งเกิดบุตร การทำนิติกรรม ธุรกิจต่างๆ การขาดเอกสารที่มีความจำเป็นใช้เพื่อสมัครงาน ฯลฯ ดังกรณีที่เกิดขึ้นในจังหวัดเชียงราย พื้นที่อำเภอแม่จัน (ประมาณหนึ่งหมื่นราย) จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่อำเภอแม่แตง (ประมาณสองหมื่นราย) อำเภอแมริม (ประมาณพันรายเศษ) อำเภอเวียงแหง (จำนวนสองหมื่นราย) ในปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบันบุคคลจำนวนดังกล่าวต้องตกอยู่ในสภาวะไร้รัฐมารวม 10 ปีแล้ว ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหามา

(3) กรณีเด็กไร้รัฐในสถาบันการศึกษา เด็กนักเรียนรหัส G ในปีการศึกษา 2559 มีจำนวน 68,914 คน ในปีการศึกษา 2560 มีจำนวน 90,337 คน แม้จะมีช่องทางการจัดทำทะเบียนบุคคลตามมาตรา 38 วรรคสอง พรบ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2551 สถาบันการศึกษาได้ทำการสำรวจโดยสถาบันการศึกษา มีประสิทธิภาพมากกว่า โดยเฉพาะเด็กในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กที่จะไม่ตกเป็นคนไร้รัฐ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ อาจจำเป็นต้องมีมาตรการที่กำหนดให้สถาบันการศึกษาร่วมมือกับหน่วยงานสำนักทะเบียนราษฎรดำเนินการสำรวจฯ ทุกปีการสำรวจครั้งสุดท้ายที่ มีการสำรวจคนในสถาบันการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนคือ ช่วงปี 2548 - 2552

(4) ด้านองค์ความรู้ ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการขาดความรู้กฎระเบียบ ข้อกฎหมายหรือหนังสือสั่งการจึงขาดความมั่นใจในการทำงานและนายอำเภอมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาอนุมัติคำร้อง แต่กลับละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ผู้มีปัญหเองขาดความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารและไม่รู้ระเบียบข้อกฎหมาย ไม่รู้ช่องทางในการใช้สิทธิ

(5) มีกระบวนการเรียกร้องผลประโยชน์ในการดำเนินการกำหนดสถานะบุคคลจากผู้มีอิทธิพลในชุมชน เจ้าหน้าที่ หน่วยงานรัฐและผู้นำชุมชน จึงส่งผลกระทบต่อคนที่มีความยากลำบากที่ไม่สามารถใช้สิทธิตัวเองได้

ข้อสรุปในเวทีเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติแก่ชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ที่เสนอต่อรัฐบาลไทยและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ ดังนี้

(1) บุคคลผู้มีปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิ ที่ได้รับการสำรวจมีชื่ออยู่ในระบบการทะเบียนราษฎร ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ภายใต้มติกรม.ประกาศบังคับใช้ ขอให้เร่งรัดการกำหนดให้สถานะบุคคลที่มีคุณสมบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้เกิดนอกประเทศไทยเข้ามาอยู่เป็นระยะเวลานานแล้วจำนวน 2,902,698 คน ให้สถานะเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย ตาม มาตรา 17 พรบ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และบุตรของคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยจำนวน 316,748 คน ที่มีสิทธิในการลงรายการสัญชาติไทย ตาม มาตรา 23 และมาตรา 7 ทวิวรรคสองแห่ง พรบ.สัญชาติ พ.ศ. 2408 แก้ไข ฉบับที่ 4 พรบ.สัญชาติ พ.ศ. 2551 ให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่เกิดในประเทศไทยสัญชาติไทยของคนที่อยู่ดั้งเดิมให้เสร็จโดยเร็ว ควรให้สถานะเขาตามข้อเท็จจริง และลดขั้นตอน ลดเงื่อนไข เมื่อปรากฏว่ามีสิทธิสามารถเดินทางไปแสดงตัวพร้อมดำเนินการทำบัตรประชาชนได้เลย (ให้ดำเนินการก่อนและเมื่อตรวจสอบพบข้อเท็จจริงว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์สามารถถอนสิทธิได้) ถ้าดำเนินการตามข้อเสนอสามารถแก้ไขปัญหาดังได้ไม่เกิน 2 ปี ปัญหาจะได้รับการแก้ไขได้ทั่วประเทศ

(2) กลุ่มแรงงาน กลุ่มผู้ลี้ภัย รัฐบาลควรที่จะประกาศเป็นวาระแห่งชาติจัดการประชากรผู้มีปัญหาสถานะบุคคลภายในประเทศ (อาทิ กลุ่มแรงงาน กลุ่มผู้ลี้ภัย ผู้หลบหนีเข้าเมือง คนไร้รัฐ เด็กนักเรียนกลุ่ม G ที่เรียนอยู่ในสถานศึกษา) ให้ประกาศเป็นยุทธศาสตร์การจัดการประชากรภายในประเทศ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเป็นโครงสร้างใหญ่หรือเป็นซูเปอร์บอร์ดขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ที่มาจากหลายกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยมีภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมสัดส่วนในโครงสร้างนี้ด้วย ให้มีบทบาทหน้าที่ กรอระยะเวลาในการดำเนินนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหา

(3) เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นในช่วงบุคคลผู้มีปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิ ยังอยู่ในช่วงกระบวนการพิสูจน์สถานะบุคคลนั้น ขอให้คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนที่มีปัญหาสถานะ ควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ ไม่ควรใช้สถานะมาเป็นเกณฑ์ในการให้สิทธิและสวัสดิการแห่งรัฐ

เรื่องเล่าของพี่น้องฟุ้งทรายข้ามบ้านเรา

การเดินทางด้วยเส้นทางรถยนต์บนถนนที่กำลังเร่งรัดก่อสร้างก่อนฤดูน้ำหลาก จะมาถึง พื้นถนนที่มีฝุ่นกระจาย วางพื้นผิวด้วยก้อนหิน จากหินก้อนใหญ่ขนาดโตกว่าลูกฟุตบอลซักเท่าหนึ่ง ถูกไล่เลียงมาวางบนพื้น จากนั้นใช้คอนปอนด์ทุบจนเหลือลูกเท่ากำปั้น แล้วนำยางมะตอยที่ตั้งเตาต้มกันข้างทางมาราดทับ ก่อนเทกรวดลงด้านบน ทุกกระบวนการที่ว่ามาแล้วนี้แต่ใช้แรงงานคน

ถนนขรุขระเป็นช่วงๆ ก่อนจะถึงบ้านเจ้โต่ง ศูนย์กลางการค้าของพี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างจากบ้านเป็งเค็งของไทย ต่อจากเจ้โต่งถนนตลอบอวลไปด้วยฝุ่นและหลุมบ่อสลับกับการขับรถข้ามน้ำกว้างบ้าง แคบบ้าง จนถึงบ้านหนองมั่ง ใช้เวลาเดินทางทั้งสิ้นจากตัวอำเภออุ้มผางราว 7 ชั่วโมง

บ้านหนองมั่ง จังหวัดจันทบุรี ราชอาณาจักรไทย เป็นหมู่บ้านที่มีผู้คนดั้งเดิมรุ่นก่อตั้งหมู่บ้านมาจากเวียงจันทน์และจากจังหวัดทางเหนือของไทย ทั้งจังหวัดน่าน ลำพูน และอุดรดิตถ์ สำเนียงที่พูดจึงมีทั้งสำเนียงแบบพี่น้องลาวและพี่น้องไทยเหนือ สามารถฟังเข้าใจได้โดยไม่ต้องใช้ล่ามแปล

“คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า เดิมทีมีชาวบ้าน 4-5 หลังคา ปลุกบ้านเรือนละแวกเดียวกันแล้วพากันไปจับปลา ได้ปลาไหลเผือกมาตัวหนึ่ง จึงนำมาทำกินร่วมกัน หลังจากนั้น บริเวณที่เคยเป็นบ้านเรือนก็ยุบลงกลายเป็นหนองน้ำกว้างใหญ่ หรือ หนองมั่ง จนถึงทุกวันนี้”

ครูบาเฒ่า ผู้มีอายุ 111 ปี แห่งวัดหนองโค เอ่ยถึงตำนานที่ได้ยินเล่าขานสืบต่อกันมา ครูบาเฒ่าถือกำเนิดที่บ้านไต้มะดะโด่ง โดยไม่เคยเห็นหน้าพ่อซึ่งเป็นคนจังหวัดน่าน รอนแรมมารู้จักแม่ชาวปกากะญอ ขณะที่ครูบาอยู่ในท้องแม่ พ่อก็เดินทางจากไป ความเป็นมาที่ประติดประต่อจากความทรงจำของคนเฒ่าคนแก่

จากการเดินแวะเยี่ยมบ้านหลังโน้นหลังนี้ ผู้เขียนพบว่า บ้านเกือบทุกหลังในหมู่บ้านหนองมั่ง มีคนไข้ที่เคยเข้ามาใช้บริการสถานพยาบาลในอำเภออุ้มผาง

ลุงหรั่ง ผู้อาวุโสคนหนึ่งของบ้านหนองมั่ง เล่าว่า ตัวเองเป็นโรคโลหิตจาง ต้องเติมเลือดบ่อย ลุงหรั่งเคยใช้บริการเติมเลือดจากโรงพยาบาลที่แม่ละแหม่ง ซึ่งใช้เวลาเดินทางราว 3 - 4 ชั่วโมง แต่ต้องจ่ายดั่งค่าเลือดกระปุกละ 25,000 จี๊ด ต่อมาลุงหรั่งจึงเดินทางมารับบริการที่โรงพยาบาลอุ้มผาง

เช่นเดียวกับภรรยาของลุงบู ซึ่งเพิ่งกลับจากรักษาตัวด้วยอาการปวดท้องที่โรงพยาบาลอุ้มผางเมื่อสองสามวันก่อน

ครูบาเฒ่าวัดหนองโค

ศาลาหนองมั่ง

ลุงหนอง เจ้าของบ้านที่เราไปอาศัยนอน เล่าว่า การฉีดวัคซีนเด็กที่บ้านหนองมั่งจะมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลแม่ละแหม่งออกหน่วยมาบริการฉีดให้ ส่วนกรณีการเจ็บป่วย ชาวบ้านจะเดินทางไปหาหมอที่เจ้โด่ง ซึ่งใช้เวลาเดินทางเพียงชั่วโมงครึ่ง ที่โรงพยาบาลเจ้โด่งมีหมอใหญ่หนึ่งคน หมอจะตรวจคนไข้แล้วเขียนใบสั่งยาให้ไปหาซื้อยาตามร้านในตลาดเจ้โด่ง

วันเดินทางกลับ เรามีผู้โดยสารเพิ่มเป็นหญิงท้องแก่จากบ้านไต้มะดะโด่ง หมู่บ้านที่พูดจาด้วยภาษาไทยเหนือล้วนๆ เธอเคยผ่าคลอดลูกแฝดที่โรงพยาบาลอุ้มผางเมื่อเดือนพฤษภาคม 2553 ส่วนลูกในท้องที่สองไม่ใช่เด็กแฝด แต่เธอก็ตัดสินใจเดินทางมาคลอดที่อุ้มผางอีกครั้ง

ภาวะความเจ็บไข้ได้ป่วยไม่เลือกว่าจะเกิดขึ้นกับใคร โดยธรรมชาติของคนที่รักชีวิตตัวเอง ทุกคนต่างดิ้นรนค้นหาสิ่งที่ดีคิดว่าดีที่สุดแม้จะต้องเดินทางไกลกับเส้นทางที่ทุรกันดาร หากมีทางเลือกกับสถานบริการที่พอจะมีมาตรฐานสามารถดูแลชีวิตได้ พวกเขาเหล่านี้จะเดินทางให้ไกลถึงเพียงนี้หรือไม่

การเสริมสร้างศักยภาพให้สถานบริการฝั่งตรงข้ามของเรา การรักษาโรคในเบื้องต้นส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่อาจติดต่อได้ จะทำให้งานบริการที่หนักหน่วงของโรงพยาบาลอุ้มผางลดลงอย่างยั่งยืน เพราะ “การรูก คือการตั้งรับที่ดีที่สุด”

1 ทศวรรษปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขของ ชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

เกริ่นนำ

ความเป็นมา 13 กันยายน 2550 ถือเป็นวันประวัติศาสตร์ของชนเผ่าพื้นเมืองทั่วโลกที่จะต้องจดจำเพราะเป็นวันที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ(United Nations) ได้มีมติรับรองปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) และประเทศไทยคือ 1 ใน 143 ประเทศที่ให้การรับรองปฏิญญานี้ ถือเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของชนเผ่าพื้นเมือง 5 ภูมิภาคทั่วโลก ภายหลังจากใช้ความพยายามมาอย่างยาวนานหลายสิบปี

สาระสำคัญ

กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของชนเผ่าพื้นเมือง นั่นคือ สิทธิในการกำหนดวิถีชีวิต(Self-determination) ถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ทำให้ชนเผ่าพื้นเมืองสามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนเอง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เลือกวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง ชนเผ่าพื้นเมืองต้องได้รับการปรึกษาหารือ มีส่วนร่วมและให้ความยินยอม ก่อนที่จะมีการดำเนินกิจกรรมใดที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชนเผ่า ชุมชน ทรัพย์สิน หรือดินแดนของชนเผ่า ทั้งยังได้กำหนด

ต้องได้รับค่าชดเชย เยียวยาที่เพียงพอกรณีถูกละเมิดสิทธิ ที่สำคัญ
ปฏิญญาฉบับนี้ รับรองว่าจะกระทำทุกวิถีทางที่จะต่อต้านการล้าง
เผ่าพันธุ์ให้ได้

สถานะของปฏิญญาฯ กับการปฏิบัติใช้ในประเทศไทย

แม้ว่าปฏิญญาฯ ฉบับนี้ จะไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย
ที่ให้ทุกประเทศต้องปฏิบัติตามเช่นกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็น
สนธิสัญญา อนุสัญญา เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือก
ปฏิบัติต่อเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
แต่ปฏิญญาชนเผ่าพื้นเมืองคือข้อตกลงร่วมหรือพันธสัญญาที่ทุก
ประเทศควรจะต้องปฏิบัติตามพันธสัญญา รัฐบาลแต่ละประเทศ
มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน โดยเฉพาะประเด็นการ
ปกป้องคุ้มครองสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในมิติต่างๆ ดังกล่าว เช่น สิทธิ
ขั้นพื้นฐานด้านสัญชาติ กระบวนการยุติธรรมการศึกษา สิทธิขั้นพื้น
ฐานด้านสาธารณสุข ฯลฯ

**สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข : ความก้าวหน้า - ถอย
หลัง เจื่อนไขและข้อจำกัด บทเรียน และข้อท้าทาย**

ในมาตรา 24 ของปฏิญญาชนเผ่าพื้นเมืองฉบับนี้ ระบุว่า
“บุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองทุกคนมีสิทธิอันเท่าเทียมในการเข้าถึง
บริการสุขภาพ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงมาตรฐานสูงสุดด้าน
สุขภาพกายและจิต” ในที่นี้ จะนำเสนอว่า ก่อนและระหว่าง 10 ปี

ที่ผ่านมาของการประกาศใช้ปฏิญญา สิทธิขั้นพื้นฐานด้าน
สาธารณสุข ชนเผ่าพื้นเมืองมีความก้าวหน้าหรือถอยหลังอย่างไร
มีเงื่อนไขและข้อจำกัดอะไรบ้าง บทเรียนสำคัญ และมีข้อท้าทาย
อะไรในอนาคต กล่าวคือ

◇ ก่อน(2550) UN ประกาศใช้ปฏิญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง

ในอดีต ก่อนที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักประกัน
สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์และ
ชนกลุ่มน้อยที่มีปัญหาสถานะและสิทธิจำนวนหนึ่งเคยได้รับสิทธิขั้น
พื้นฐานด้านสาธารณสุขจากโครงการสวัสดิการสำหรับผู้มีรายได้น้อย (สปร.) หรือโครงการบัตรสุขภาพ 500 บาท ของกระทรวง
สาธารณสุข เมื่อรัฐบาลไทยมีการประกาศนโยบาย 30 บาทรักษา
ทุกโรค ทำให้ชนเผ่าพื้นเมืองจำนวนหนึ่งได้รับสิทธิในหลักประกัน
สุขภาพด้วย ประเทศไทยจึงได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงจากความสำเร็จที่สามารถสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้กับประชาชน
ทุกคนได้อย่างเสมอภาคภายใต้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค
ไม่เพียงทำให้ประชาชนทุกคนมีหลักประกันสุขภาพเท่านั้นแต่
ผลลัพธ์ที่ได้ ยังทำให้ไทยถูกยกเป็นต้นแบบประเทศกำลังพัฒนาที่
ทำเรื่องนี้จนสำเร็จและมีผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ดีจากตัวชี้วัดด้าน
ต่างๆ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการการกฤษฎีกาตีความว่า พระราช-

บัญญัติหลักประกันสุขภาพ มาตรา 5 เป็นการรับรองสิทธิของบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ส่งผลทำให้กลุ่มคนไทยที่รอพิสูจน์สถานะรวมถึงกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล ประมาณ 660,797 คน จำแนกเป็นกลุ่มที่มีหลักเกณฑ์พิสูจน์สถานะบุคคลจำนวน 362,552 คน ยังไม่มีหลักเกณฑ์พิสูจน์สถานะบุคคล 207,278 คน และบุคคลที่ตกหล่นจากการสำรวจทางทะเบียนจำนวน 90,966 คน ได้รับผลกระทบไม่มีสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข ไม่มีหลักประกันสุขภาพเหมือนคนสัญชาติไทยและไม่ได้รับการป้องกันการล้มละลายที่เกิดจากการรักษาพยาบาลนับแต่นั้น

◆ ช่วงระหว่าง 1 ทศวรรษ(2550-2560) การประกาศใช้ปฏิญญา

จากการประเมินสถานการณ์สิทธิชนเผ่าพื้นเมือง พบว่ามีความก้าวหน้าในการปฏิบัติในประเด็นต่างๆ อยู่บ้าง เช่น การศึกษาสัญชาติแต่ไม่ใช่ผลโดยตรงของการประกาศใช้ปฏิญญาชนเผ่าพื้นเมือง แต่เพราะผลจากการปฏิบัติใช้ของอนุสัญญาอื่นมากกว่า เช่น การปฏิบัติใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กส่งผลนโยบายจดทะเบียนการเกิดของเด็กไร้สัญชาติดีขึ้น ที่สำคัญเป็นเพราะผลของการขับเคลื่อนเรียกร้องสิทธิของเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองเองและการขับเคลื่อนสิทธิในภาพรวมของภาคีเครือข่ายต่างๆ เช่น ภาคีเครือข่ายกลุ่มคนรักหลักประกันสุขภาพขับเคลื่อนเรื่องหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้รัฐบาลไทยจะต้องคิดพิจารณาและนำไปสู่การทบทวนสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ดังนี้

30 มิถุนายน พ.ศ.2552 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งในข้อ 16. ระบุไว้ว่า หลักประกันและความคุ้มครองด้านสุขภาพ **จะต้องครอบคลุมประชาชนทุกคนที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย**โดยไม่มีการแบ่งแยกตามฐานะเศรษฐกิจ สังคม สถานภาพทางกาย ความพิการ อายุ ถิ่นที่อยู่ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง

23 มีนาคม 2553 คณะรัฐมนตรีมีมติ เรื่องการให้สิทธิ (คืนสิทธิ)ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ จำนวน 457,409 คน ได้รับงบประมาณรายหัวเฉลี่ยที่ 2,067 บาทต่อคน ตามที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) นำเสนอแต่เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่ใช่ “คนสัญชาติไทย”

ตามที่พรบ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 ครม.จึงได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการให้สิทธิ (คืนสิทธิ) กับบุคคลเหล่านี้ โดยใช้งบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นดำเนินการ และมีผลในทางปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2553 แต่พบว่ายังมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิยังไม่ได้รับสิทธิจำนวนหนึ่ง

20 เมษายน 2558 คณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติครั้งที่ 2 เพิ่มเติมกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเข้าสู่ กองทุนให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข ตามมติ ครม. 23 มีนาคม 2553 จำนวน 208,631 คน ประกอบด้วยบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ กลุ่มเลขบัตรประจำตัวประชาชน ขึ้นต้นด้วยเลข 0 ประเภททะเบียนราษฎร ทร.38 ก. โดยเลขประจำตัวหลักที่ 6 7 เป็นเลข 89 (0-xxxx-89xxx-xx-x) จำนวน 152,869 คน บุตรประมาณ 53,962 คน และ 0 ที่ทั่วไปอีกประมาณ 1,800 คน

แต่ยังมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิที่ยังตกหล่นจากมติ ครม.ทั้งสองครั้งดังกล่าวคือ เด็กนักเรียนรหัส G ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ได้เพราะขาดหลักฐานที่ชัดเจนในการระบุตัวตน จำนวน **67,433 คน** จึงให้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานสภาคความมั่นคงแห่งชาติตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องและรับรองการขึ้นทะเบียน และกำหนดงบประมาณที่เหมาะสม แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

6 ธันวาคม 2556 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้ประกาศปลดสิทธิกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเพิ่มเติมตามผลของการตีความของกฤษฎีกา อีกจำนวน 202,139 คน ส่งผลทำให้คนจีนโพ้นทะเล(เลขประจำตัวประเภท 3,4,) สถานะมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย จำนวน **38,267 คน** ถูกปลดสิทธิออกจากระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UC) ไปด้วย

28 ตุลาคม 2558 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ 33/2558 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปยังนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขอทราบและติดตามผลการดำเนินการ

24 พฤศจิกายน 2558 ครม.รับทราบตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.) เสนอและควรพิจารณากำหนดให้กลุ่มคนที่ตกหล่นดังกล่าวได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวด้วย และมอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอแนะดังกล่าว และสรุปผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในภาพรวม แล้วส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

11 กรกฎาคม 2559 สำนักงานเลขาธิการ ครม.ได้ทำหนังสือถึง รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข ที่ นร.053/24969 มีความเห็นว่า โดยระยะเวลาล่วงเลยนานมากแล้ว จึงขอรับทราบความก้าวหน้าและให้เร่งดำเนินการ

◆ปัจจุบัน..ความพยายามในการผลักดันนโยบายคืนสิทธิ

มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ในนามเครือข่ายการพัฒนาเอกชนด้านชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอให้กรรมการ มติ ครม.วันที่ 23 มีนาคม 2553 พิจารณาและจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเสนอ ครม.เพื่อพิจารณามีการจัดกิจกรรมรณรงค์สื่อสารสาธารณะและขับเคลื่อนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) เร่งดำเนินการให้สิทธิสาธารณสุขพื้นฐานกับบุคคลไร้สถานะและสิทธิในกลุ่มคนดั้งเดิมหรือคนจีนโพ้นทะเล และจนกระทั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้ลงนามในหนังสือเรียนถึงรองนายกรัฐมนตรี (พลเรือเอก อนุศักดิ์ พิพัฒนาชัย) เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2560 เรื่อง การให้สิทธิ(คืนสิทธิ)ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ(เพิ่มเติม) 18 พฤษภาคม 2560 ผู้แทนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ ได้ยื่นหนังสือต่อ รมต.สธ.เพื่อให้เร่งรัดดำเนินการคืนสิทธิ ต่อมาวันที่ 6 มิถุนายน 2560 ได้มีการยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี ณ ทำเนียบรัฐบาล วันที่ 8 มิถุนายน 2560 สำนักงานเลขาธิการ ครม.ได้ทำหนังสือมายังเครือข่ายฯ เพื่อแจ้งให้ทราบว่ามอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รับทราบแล้ว และวันที่ 7 กรกฎาคม 2560 กระทรวงสาธารณสุข โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแจ้งให้เครือข่ายฯ ทราบ ว่ากำลังเร่งรัดดำเนินการอยู่

สรุป

นับแต่ UN มีการประกาศปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วย สิทธิชนเผ่าพื้นเมือง และประเทศไทยคือ 1 ใน 143 แต่สิทธิชนเผ่าพื้นเมืองโดยรวมไม่ดีขึ้นมากนัก สิทธิบางเรื่องเห็นชัดเจนว่าด้อยลงไปมาก เช่นสิทธิด้านสุขภาพ กล่าวคือ

1. แม้ว่าประเทศไทยได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงจากความสำเร็จที่สามารถสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้กับประชาชนทุกคนได้อย่างเสมอหน้าภายใต้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคซึ่งเริ่มต้นเมื่อปี 2545 ผลลัพธ์ที่ดียังทำให้ไทยถูกยกเป็นต้นแบบประเทศกำลังพัฒนาที่ทำเรื่องนี้จนสำเร็จและมีผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ดีจากตัวชี้วัดด้านต่างๆ อย่างไรก็ตาม คนไร้สัญชาติไม่ถูกนับรวมผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สิทธิด้านสุขภาพที่ได้เป็นเพียงกองทุนชั่วคราวไม่มีความยั่งยืนในทางนโยบาย

2. สิทธิและการเข้าถึงด้านสุขภาพของชนเผ่าพื้นเมืองที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ไม่มีความก้าวหน้า แต่กลับถดถอยด้วยการถูกลดรอนสิทธิจากกฤษฎีกาตีความว่า ผู้มีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขใน ม.5 พรบ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติเฉพาะคนสัญชาติไทยเท่านั้น ทำให้กลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิถูกปลดสิทธิออกจากระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(UC) และบางกลุ่ม เช่น

คนจีนโพ้นทะเลไม่ได้รับการคืนสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข จนถึงปัจจุบัน

3. กว่ารัฐบาลจัดตั้งกองทุนคืนสิทธิให้แก่คนไร้สัญชาติภาคประชาชนใช้เวลาขับเคลื่อนนานกว่า 5 ปี ผ่านความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข 4 คน จนกระทั่งกรม. มีมติเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2553 จัดตั้ง “กองทุนให้สิทธิ(คืนสิทธิ)” ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ พบว่ายังมีบุคคลไร้สัญชาติเด็กนักเรียนรหัส G และคนจีนโพ้นทะเลยังไม่ได้รับสิทธิ

◆ **เงื่อนไขและข้อจำกัด ที่ส่งผลทำให้ปฏิญญาชนเผ่าพื้นเมืองไม่ค่อยมีผลในทางปฏิบัติ..**

การขับเคลื่อนสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ เป็นไปอย่างยากลำบาก และมีเงื่อนไขข้อจำกัดมากมาย โดยเฉพาะการขับเคลื่อนสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข กล่าวคือ

1. สังคมไทยยังคงมีอคติและการเลือกปฏิบัติ กีดกันทางเชื้อชาติต่อชนกลุ่มอื่น เห็นได้จากการสร้างวาทกรรมความเป็นอื่น เช่นคำว่า "ชาวเขา" ที่มีความหมายเชิงลบ ซึ่งเป็นที่มาของนโยบายจำกัดสิทธิและปลดสิทธิผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิออกจากระบบหลักประกันสุขภาพ(UC)

2. รัฐบาลไทยไม่ค่อยตระหนักและให้ความสำคัญต่อกติกาสากล สนธิสัญญาต่างๆ ที่ให้สัตยาบันไว้กับ UN สนธิสัญญาหรืออนุสัญญาต่างๆ จึงไม่มีผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควรจะเป็น

3. ประเทศไทยไม่เคยยอมรับว่า บนผืนแผ่นดินไทยมี “ชนเผ่าพื้นเมือง” ความคิดและความเชื่อเช่นนี้ ประเทศไทยจึงไม่ค่อยสนใจดูแลเอาใจใส่ในเรื่องสิทธิมนุษยชนของคนกลุ่มอื่นที่แตกต่าง แม้ว่าได้ให้สัตยาบันในสนธิสัญญาอนุสัญญาหลายฉบับที่มีผลบังคับใช้และหากไม่ปฏิบัติตามจะส่งผลให้ถูกลงโทษเกิดขึ้นได้ก็ตาม

4. เกือบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าเกิดองค์กรชนเผ่าองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องจำนวนมากมาย ที่ทำงานในประเด็นต่างๆ ในระดับพื้นที่ ระดับนโยบาย และระดับภูมิภาค แต่ยังไม่เกิดเอกภาพในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาชนเผ่าพื้นเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เห็นได้จากขาดความมุ่งมั่นในเป้าหมายร่วม และไม่มียุทธศาสตร์ขับเคลื่อนงานร่วมกันที่ชัดเจน

◆ บทเรียนสำคัญ...หากยอมรับเรียนรู้ จะทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพการขับเคลื่อนสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง

1. แม้กว่าปัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองไม่มีสถานะบังคับใช้ในทางกฎหมาย แต่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือระหว่างชนเผ่า ขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชนเผ่าในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ได้

2. พบว่าเนื้อหาของปฏิญญาชนเผ่าพื้นเมืองทั้งฉบับ ถูกเขียนมาจากเนื้อหาของอนุสัญญาต่างๆ ที่มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมายและรัฐบาลไทยจะต้องดำเนินการ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ เป็นต้น ดังนั้นหากจะขับเคลื่อนสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองให้มีผลในทางปฏิบัติจะต้องดำเนินการควบคู่กับอนุสัญญาอื่นที่มีอยู่ ซึ่งจะช่วยให้เกิดมรรคผลในทางปฏิบัติที่เป็นจริงมากขึ้น

3. หากเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองสามารถผนึกกำลังภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งในประเทศ ภูมิภาคเอเชียและ 5 ภูมิภาคทั่วโลก ได้อย่างเข้มแข็งก็จะสามารถสร้างเกราะกำบัง ปกป้องคุ้มครองจากการถูกเจ้าหน้าที่รัฐและรัฐบาลไทยละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ และยังได้รับความสนใจ เอาใจใส่ในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานจากรัฐบาลไทยมากขึ้นตามไปด้วย

◆ ข้อท้าทายในอนาคต...หากทำได้สิทธิชนเผ่าพื้นเมือง จะได้รับการปกป้องคุ้มครองมากกว่าที่เป็นอยู่

1. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน

ในอนาคตปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน สังคมจะมีความเหลื่อมล้ำสูงและรัฐไทยมีความเข้มงวดในการออกกฎหมายและการควบคุมคนต่างวัฒนธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ ส่งผลทำให้สถานการณ์ปัญหาของชนเผ่าพื้นเมืองมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งยากต่อการทำงานหลายเท่า แนวคิด รูปแบบหรือกลยุทธ์การทำงานแบบเดิมจึงไม่สามารถรองรับในการแก้ไขปัญหาชนเผ่าพื้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเราจะสร้างวัฒนธรรมใหม่ขององค์กรชนเผ่าพื้นเมืองอย่างไรเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นได้

2. การชักจูงคนรุ่นใหม่และสร้างผู้นำในรุ่นถัดไปที่มีสำนึก มีอุดมการณ์ และเสียสละเข้ามามีส่วนร่วมทำงาน

ปัจจุบันองค์กรชนเผ่าพื้นเมือง เครือข่ายต่างๆ แม้กระทั่งองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้อง กำลังขาดแคลนคนทำงานที่เป็นชนเผ่ารุ่นใหม่ที่มีสำนึก มีอุดมการณ์และเสียสละ ส่งผลทำให้ไม่มีคนสืบทอดรับช่วงการทำงานแก้ไขปัญหชนเผ่าพื้นเมืองที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้นเราจะสร้างคนรุ่นใหม่ ผู้นำรุ่นถัดไปที่มีสำนึก อุดมการณ์และเสียสละเข้ามามีส่วนร่วมทำงานแก้ไขปัญหได้อย่างไร

3. เราจะทำอย่างไร เพื่อให้นโยบายและกฎหมายภายในประเทศที่เป็นคุณกับชนเผ่าพื้นเมืองมีผลในทางปฏิบัติให้เกิดการส่งเสริม ปกป้องคุ้มครองสิทธิ จะทำอย่างไรให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาต่างๆ ตามที่ได้ให้สัตยาบันไว้

เสียงชนเผ่า เสียงที่เราอยากให้คุณได้ยิน